

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
การสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19
ต่อครัวเรือนในประเทศไทย พ.ศ. 2565

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ดำเนินการสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อครัวเรือนในประเทศไทยในปี 2565 เพื่อศึกษาผลกระทบต่อครัวเรือน การรับมือ และการเปลี่ยนแปลง การดำรงชีวิตของครัวเรือนในประเทศไทยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เนื่องจากการแพร่ระบาด ส่งผลกระทบต่อประชาชนในหลายด้าน เช่น การทำงาน การศึกษา ความวิตกกังวล ซึ่งการสำรวจครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศจำนวน 57,920 ครัวเรือน ในระหว่างเดือนมกราคม ถึง กุมภาพันธ์ 2565 โดยสรุปผลการสำรวจที่สำคัญได้ดังนี้

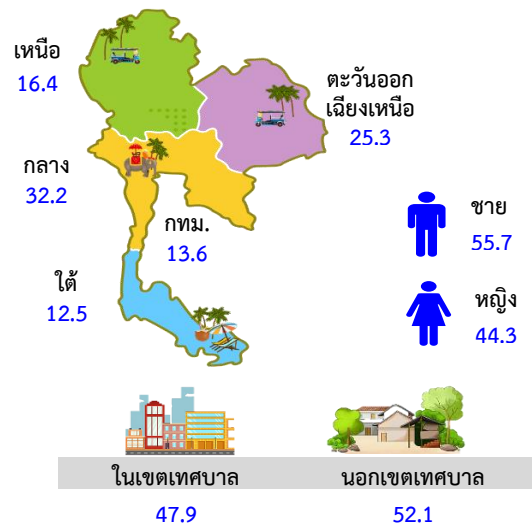
1. ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือน

1.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือน

จากผลการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนที่มีหัวหน้าเป็นผู้ชายมีจำนวน 13.8 ล้านครัวเรือน และผู้หญิงจำนวน 11.0 ล้านครัวเรือน (ร้อยละ 55.7 และ 44.3 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างเขตการปกครอง พบว่า มีครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล (ร้อยละ 52.1 และ 47.9 ตามลำดับ) สำหรับความแตกต่างระหว่างภาค พบว่ามีครัวเรือนในภาคกลางสูงสุด (ร้อยละ 32.2) ในขณะที่ครัวเรือนในภาคใต้ต่ำสุด (ร้อยละ 12.5)

ภาพ 1 ร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามภาคเขตการปกครอง และเพศของหัวหน้าครัวเรือน

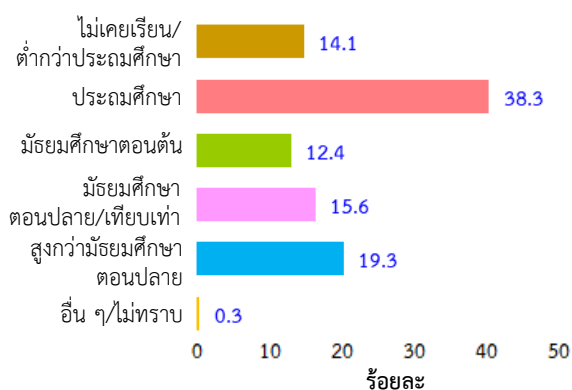

1.2 อายุและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

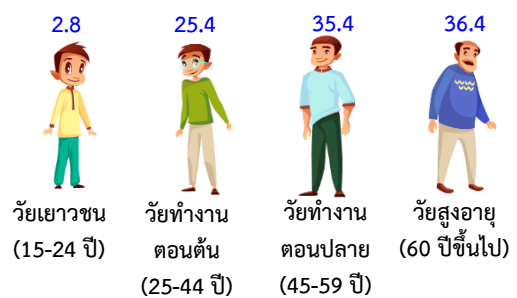
หัวหน้าครัวเรือนมีวัยที่แตกต่างกัน โดยวัยสูงอายุ เป็นหัวหน้าครัวเรือนมากที่สุด ร้อยละ 36.4 รองลงมา คือ วัยทำงานตอนปลาย ร้อยละ 35.4 วัยทำงานตอนต้น ร้อยละ 25.4 และต่ำสุดวัยเยาวชน ร้อยละ 2.8

แผนภูมิ 1 ร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามระดับ

การศึกษาที่สำเร็จของหัวหน้าครัวเรือน

ภาพ 2 ร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มอายุของหัวหน้าครัวเรือน

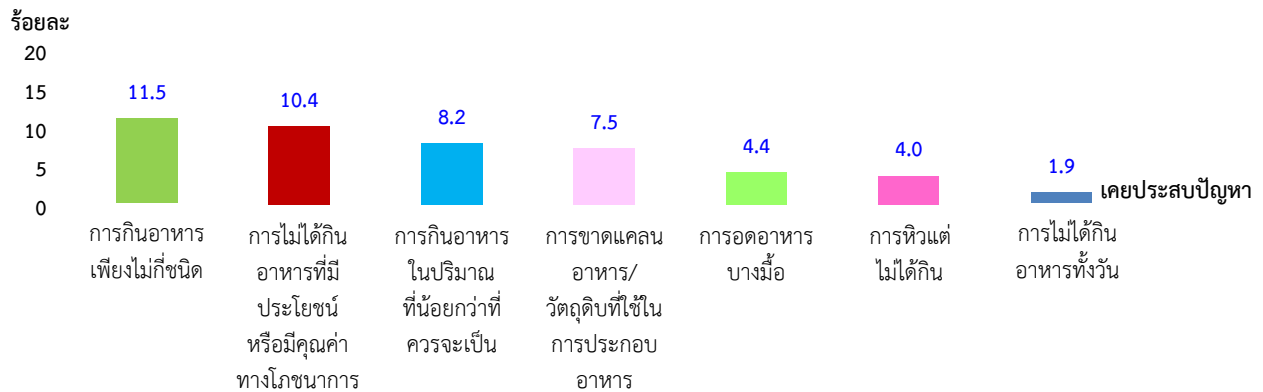

สำหรับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 38.3) รองลงมาคือ สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 19.3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า (ร้อยละ 15.6) ไม่เคยเรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 14.1) และน้อยที่สุดคือ มัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 12.4)

2. การประสบปัญหาด้านอาหาร

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อาจส่งผลให้ครัวเรือนประสบปัญหาด้านอาหาร โดยในรอบ 12 เดือนที่แล้ว การกินอาหารเพียงไม่กี่ชนิดเป็นปัญหาที่ครัวเรือนประสบมากที่สุด ร้อยละ 11.5 รองลงมาคือ ปัญหาการไม่ได้กินอาหารที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าทางโภชนาการ ร้อยละ 10.4 และปัญหาการไม่ได้กินอาหารทั้งวันน้อยที่สุด ร้อยละ 1.9

แผนภูมิ 2 ร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามประเภทของปัญหาด้านอาหารที่เคยประสบ

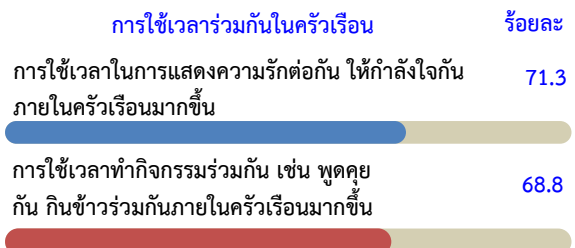

3. ความสัมพันธ์ในครัวเรือน

3.1 การใช้เวลาร่วมกันในครัวเรือน

เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ก่อนมีนาคม 2563) ทำให้ครัวเรือนได้ใช้เวลาในการแสดงความรักต่อกันให้กำลังใจกันภายในครัวเรือนมากขึ้น ร้อยละ 71.3 และใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น พุดคุยกันกินข้าวร่วมกันภายในครัวเรือนมากขึ้น ร้อยละ 68.8

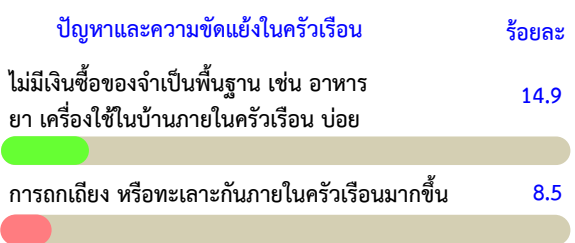
แผนภูมิ 3 ร้อยละของครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 1 คน จำแนกตามการใช้เวลาร่วมกันในครัวเรือน

3.2 ปัญหาและความขัดแย้งในครัวเรือน

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว เป็นสาเหตุให้สมาชิกในครัวเรือนเกิดปัญหาและความขัดแย้งในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น พบว่า ครัวเรือนไม่มีเงินซื้อของจำเป็นพื้นฐาน เช่น อาหาร ยา เครื่องใช้ในบ้าน บ่อยมากขึ้น ร้อยละ 14.9 และมีการถกเถียงหรือทะเลาะกันภายในครัวเรือนมากขึ้น ร้อยละ 8.5

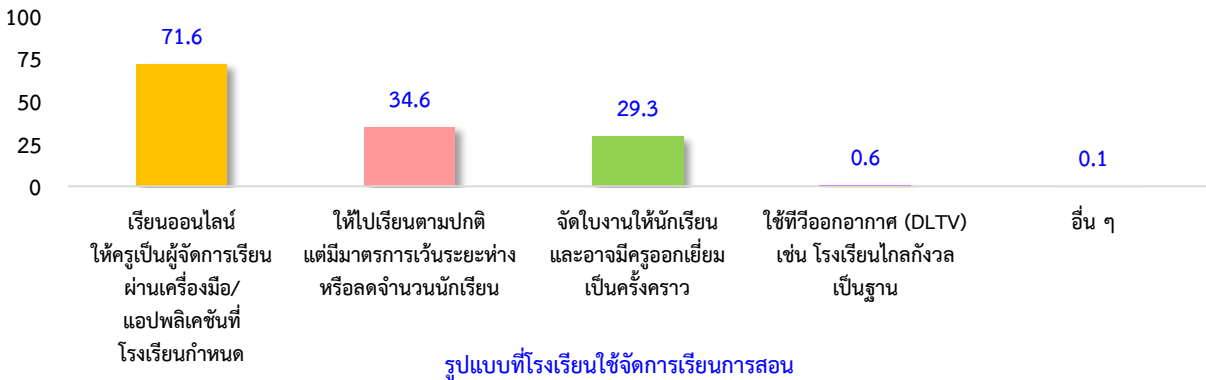
แผนภูมิ 4 ร้อยละของครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 1 คน จำแนกตามปัญหาและความขัดแย้งในครัวเรือน

4. การจัดการศึกษาของบุตรหลานในช่วงสถานการณ์โควิด

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ทำให้โรงเรียนมีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เปลี่ยนไป พบว่า ครั้วเรือนที่มีเด็กอายุ 5-17 ปี ได้เรียนในรูปแบบออนไลน์ โดยมีครูเป็นผู้จัดการเรียนผ่านเครื่องมือ/แอปพลิเคชันที่โรงเรียนกำหนดมากที่สุด ร้อยละ 71.6 รองลงมาคือ ไปเรียนตามปกติ แต่มีมาตรการเว้นระยะห่างหรือลดจำนวนนักเรียน และจัดใบงานให้นักเรียน และอาจมีครูออกเยี่ยมเป็นครั้งคราว (ร้อยละ 34.6 และ 29.3 ตามลำดับ)

แผนภูมิ 5 ร้อยละครั้วเรือนที่มีเด็กที่มีอายุ 5-17 ปีที่กำลังเรียน จำแนกตามรูปแบบที่โรงเรียนใช้ในการจัดการเรียนการสอน ร้อยละ

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

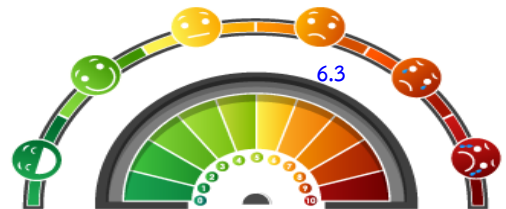
5. การรับมือต่อสถานการณ์ของครั้วเรือนและความช่วยเหลือที่ต้องการ

สำหรับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นับตั้งแต่เริ่มการแพร่ระบาดเมื่อเดือนมีนาคม 2563 ครั้วเรือนมีแนวทางการรับมือและความช่วยเหลือที่ต้องการ ดังนี้

5.1 ระดับความรุนแรงที่ครั้วเรือนได้รับผลกระทบ

จากการประเมินตนเองของครั้วเรือนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พบว่า ครั้วเรือนได้รับผลกระทบโดยมีความรุนแรงในระดับปานกลางถึงมาก (คะแนนเฉลี่ย 6.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน)

ภาพ 3 คะแนนเฉลี่ยผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อครั้วเรือน (คะแนนจาก 0-10)

แผนภูมิ 6 ร้อยละของครั้วเรือน จำแนกตามวิธีการรับมือของครั้วเรือนกับผลกระทบจากโรคโควิด 19 (5 ลำดับแรก)

5.2 การรับมือของครั้วเรือนในรูปแบบต่าง ๆ

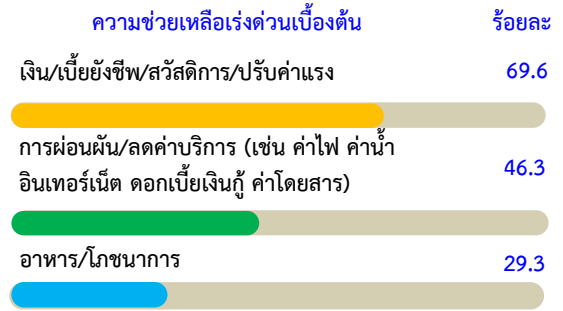
จากผลกระทบต่าง ๆ ที่ได้รับ ครั้วเรือนจำเป็นต้องหาวิธีรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวเพื่อความอยู่รอด พบว่า ครั้วเรือนเลือกวิธีการรับมือ โดยรับการช่วยเหลือจากโครงการภาครัฐ* มากที่สุด ร้อยละ 77.3 รองลงมา คือ ลดการซื้อสินค้าประเภทอื่นที่ไม่ใช่อาหาร ใช้เงินออมลดการซื้ออาหาร และยืมเงินเพื่อน ญาติ หรือบุคคลในครอบครัว (ต้องคืนเงิน) (ร้อยละ 71.2 48.6 46.8 และ 22.7 ตามลำดับ)

* โครงการช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น มาตรการเยียวยากลุ่มแรงงาน ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคม มาตรการลดค่าไฟฟ้า มาตรการลดค่าน้ำประปา มาตรการผ่อนผันหรือยืดระยะเวลาในการชำระหนี้ มาตรการด้านภาษี สิทธิประโยชน์ทางภาษี เป็นต้น

5.3 ความช่วยเหลือเร่งด่วนเบื้องต้นที่ครัวเรือนต้องการ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 มีครัวเรือนที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนมากถึงร้อยละ 87.2 โดยความช่วยเหลือเร่งด่วนที่ต้องการ 3 ลำดับแรก ได้แก่ เงิน/เบี้ยยังชีพ/สวัสดิการ/ปรับค่าแรง ร้อยละ 69.6 รองลงมาคือ การผ่อนผัน/ลดค่าบริการ (เช่น ค่าไฟ ค่าน้ำ อินเทอร์เน็ต ดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าโดยสาร) ร้อยละ 46.3 และอาหาร/โภชนาการ ร้อยละ 29.3 ตามลำดับ

แผนภูมิ 7 ร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามความช่วยเหลือเร่งด่วนเบื้องต้นที่ต้องการ (3 ลำดับแรก)

หมายเหตุ: ตอบได้ไม่เกิน 3 คำตอบ

6. ผลกระทบของการแพร่ระบาดกับระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน

หากจัดกลุ่มครัวเรือนตามระดับความมั่งคั่ง โดยคำนวณค่าดัชนีความมั่งคั่งจากข้อมูลความเป็นเจ้าของเครื่องใช้ไฟฟ้า ยานพาหนะ ลักษณะของที่อยู่อาศัย น้ำและสุขาภิบาล และคุณลักษณะอื่น ๆ (ไม่รวมรายได้ของครัวเรือน) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) จากนั้นเรียงลำดับครัวเรือนที่มีค่าดัชนีน้อยสุดไปมากที่สุด และแบ่งครัวเรือนออกเป็น 5 กลุ่ม (quintiles) จำนวนเท่า ๆ กัน ตั้งแต่กลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุด (กลุ่มที่ 1) จนถึงกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุด (กลุ่มที่ 5) พบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้

6.1 การประสบปัญหาด้านอาหาร

เมื่อเปรียบเทียบการประสบปัญหาด้านอาหารตามกลุ่มความมั่งคั่ง ระหว่างกลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุด (กลุ่มที่ 1) กับกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุด (กลุ่มที่ 5) พบว่า การประสบปัญหาด้านอาหารมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความมั่งคั่งของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนมั่งคั่งน้อยที่สุด จะประสบปัญหาด้านอาหารในทุกมิติ “มากกว่า” กลุ่มมั่งคั่งมากที่สุด

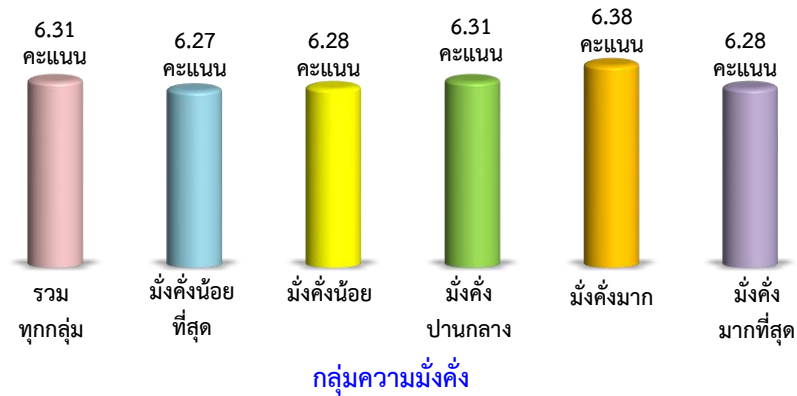
แผนภูมิ 8 ร้อยละของครัวเรือนที่ประสบปัญหาด้านอาหารในมิติต่าง ๆ จำแนกตามความมั่งคั่งของครัวเรือน

6.2 ระดับความรุนแรงของผลกระทบ

เมื่อเปรียบเทียบระดับความรุนแรงของผลกระทบตามความมั่งคั่งของครัวเรือน พบว่า ระดับความรุนแรงมีคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 6.27-6.38 คะแนน โดยกลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดได้รับผลกระทบน้อยที่สุดในขณะที่กลุ่มมั่งคั่งมากได้รับผลกระทบมากที่สุด

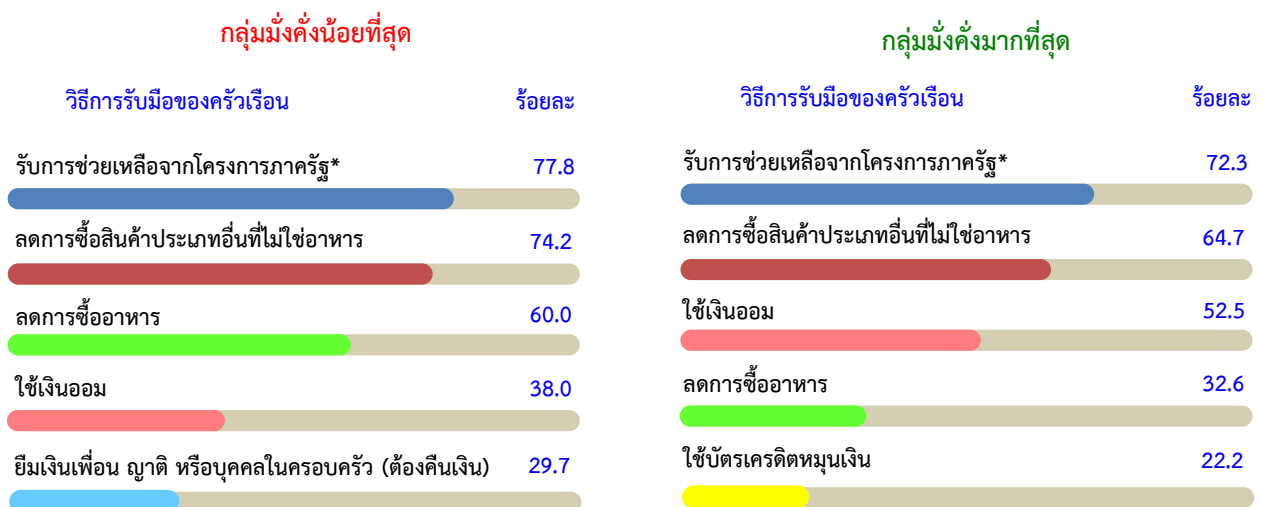
แผนภูมิ 9 คะแนนเฉลี่ยผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อครัวเรือน
จำแนกตามความมั่งคั่งของครัวเรือน (คะแนนจาก 0-10)

6.3 การรับมือของครัวเรือน

เมื่อเปรียบเทียบวิธีการรับมือของครัวเรือน 5 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดและกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุดมีวิธีการรับมือ 2 ลำดับแรกเหมือนกัน คือ รับการช่วยเหลือจากโครงการภาครัฐ* และลดการซื้อสินค้าประเภทอื่นที่ไม่ใช่อาหาร ตามลำดับ ในขณะที่วิธีการรับมือในลำดับที่ 3-5 ของกลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดและกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุดมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดมีวิธีการรับมือลำดับที่ 3-5 ดังนี้ ลดการซื้ออาหาร ใช้เงินออม และยืมเงินเพื่อน ญาติ หรือบุคคลในครอบครัว (ต้องคืนเงิน) ตามลำดับ ส่วนกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุด มีวิธีการรับมือลำดับที่ 3-5 ดังนี้ ใช้เงินออม ลดการซื้ออาหาร และใช้บัตรเครดิตหมุนเงิน ตามลำดับ

แผนภูมิ 10 ร้อยละของครัวเรือนกลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดและกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุด
จำแนกตามวิธีการรับมือกับผลกระทบจากโรคโควิด 19

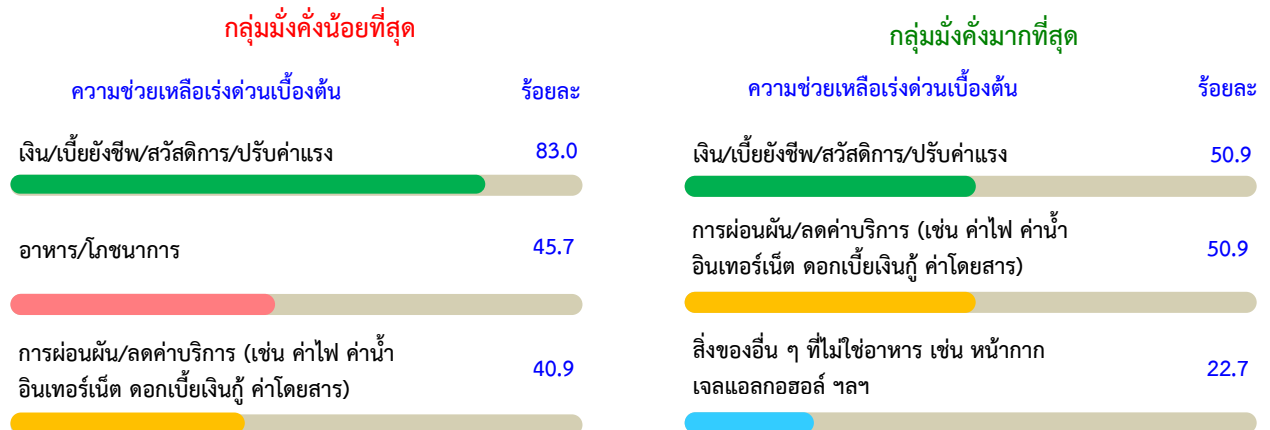

* โครงการช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น มาตรการเยียวยากลุ่มแรงงาน ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคม มาตรการลดค่าไฟฟ้า มาตรการลดค่าน้ำประปา มาตรการผ่อนผันหรือยืดระยะเวลาในการชำระหนี้ มาตรการด้านภาษี สิทธิประโยชน์ทางภาษี เป็นต้น

6.4 ความช่วยเหลือเร่งด่วนเบื้องต้นที่ครัวเรือนต้องการ

เมื่อเปรียบเทียบความช่วยเหลือเร่งด่วนเบื้องต้นที่ครัวเรือนต้องการ 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดและกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุดต้องการความช่วยเหลือลำดับแรกเหมือนกัน คือ เงิน/เบี้ยยังชีพ/สวัสดิการ/ปรับค่าแรง อย่างไรก็ตาม กลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดต้องการความช่วยเหลือลำดับที่ 2 เป็นอาหาร/โภชนาการ และลำดับที่ 3 เป็นการผ่อนผัน/ลดค่าบริการ ในขณะที่กลุ่มมั่งคั่งมากที่สุดต้องการความช่วยเหลือลำดับที่ 2 เป็นการผ่อนผัน/ลดค่าบริการ และลำดับที่ 3 เป็นสิ่งของอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาหาร

แผนภูมิ 11 ร้อยละของครัวเรือนกลุ่มมั่งคั่งน้อยที่สุดและกลุ่มมั่งคั่งมากที่สุด จำแนกตามความช่วยเหลือเร่งด่วนเบื้องต้นที่ต้องการ

หมายเหตุ : ตอบได้ไม่เกิน 3 คำตอบ

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการสำรวจดังกล่าว สำนักงานสถิติแห่งชาติมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ควรให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยเพิ่มมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐให้มากขึ้น รวมทั้งการขยายหรือคงมาตรการเดิมที่ได้จัดทำไว้แล้ว เพราะเป็นวิธีการรับมือต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดที่ครัวเรือนเลือกใช้มากที่สุด เช่น มาตรการเยียวยากลุ่มแรงงาน ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคม มาตรการลดค่าไฟฟ้า มาตรการลดค่าน้ำประปา มาตรการผ่อนผันหรือยืดระยะเวลาในการชำระหนี้ มาตรการด้านภาษี สิทธิประโยชน์ทางภาษี เป็นต้น
- ควรเพิ่มเงิน/เบี้ยยังชีพ/สวัสดิการ/ปรับค่าแรง เพื่อให้ครัวเรือนได้มีสภาพคล่องทางการเงินเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในครัวเรือนที่มีกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ เด็กอายุ 0-4 ปี เด็กอายุ 5-17 ปี ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้หญิงตั้งครรภ์
- ควรให้ความรู้/ความเข้าใจกับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน ในการเข้าถึงครัวเรือนที่ประสบปัญหาการกินอาหารเพียงไม่กึ่งชนิด หรือครัวเรือนที่ไม่ได้กินอาหารที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อให้ความช่วยเหลือกับครัวเรือนดังกล่าว โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความมั่งคั่งน้อยที่สุด